

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ОХРАНЫ ЗЕМЕЛЬ, ЗАНЯТЫХ МНОГОЛЕТНИМИ НАСАЖДЕНИЯМИ

Костецкая О.Я.

Работа посвящена актуальным вопросам охраны земель под многолетними насаждениями. Рассматриваются вопросы, охраны сельскохозяйственных угодий, сформулировано положение, что угодия, занятые под многолетними насаждениями, занимают самостоятельное место среди объектов, что вызывает потребность в создании необходимых условий для рационального и эффективного их использования.

Ключевые слова: сельскохозяйственные угодия, многолетние насаждения, земли сельскохозяйственного назначения, земельный участок.

URGENT ISSUES OF PERENNIAL PLANTATIONS PLOTS CONSERVATION

Kostetskaya O.Y.

The article focuses on topical issues of perennial plantations lands conservation and agricultural plots protection. The article states the thesis that the perennial plantations lands represent the independent object that causes the necessity in creation of indispensable conditions of their rational and effective use.

Key words: agricultural plots, perennial plantations, lands for agricultural purpose, plot of land.

Надійшла до редакції 15.12.2009 р.

УДК 343.985

В.О. Яремчук, аспірантка

*Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО І СПЕЦІАЛІСТА ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ ДІЙ

Взаємодія слідчого і спеціаліста є надзвичайно важливою в розкритті й розслідуванні злочинів. При проведенні слідчих дій провідна роль у взаємодії зі спеціалістом належить, звичайно, слідчому. Спеціаліст може бути запрошений для участі в будь-якій слідчій

дії. Коло спеціалістів, яких необхідно залучати до участі в слідчих діях, найчастіше визначається характером останніх, об'єктами, що підлягають виявленню й дослідженню, а також вимогами закону [7, с. 93]. Діяльність спеціаліста при розслідуванні злочинів регламен-

тована низкою нормативних актів, зокрема, положенням «Про експертну службу Міністерства внутрішніх справ» № 988 від 20 червня 2000р., яке серед основних завдань експертної служби визначає техніко - криміналістичне забезпечення діяльності ОВС щодо запобігання, виявлення, розкриття й розслідування злочинів [10, с. 125]. Нині для здійснення функції спеціалістів при проведенні слідчих дій запроваджено нову посаду – слідчий-криміналіст, правовий стан якого визначено в положенні «Про органи досудового слідства Міністерства внутрішніх справ України» № 160 від 31 березня 2008 р., яке зазначає, що «головним завданням слідчого-криміналіста підрозділу ГСУ МВС, слідчого управління ГУМВС, УМВС є надання практичної і методичної допомоги слідчим у розслідуванні тяжких та особливо тяжких злочинів» [9, с. 766].

Діяльність спеціаліста при розслідуванні злочинів досліджували такі вчені: О.О.Бондаренко[1, с. 61], В.В.Ковальов [6, с. 51], В. В.Коваленко [5, с. 248], В.М. Махов [8, с. 296], Б.В. Романюк [11, с. 202], В.В. Семенов [12, с. 20], В.М.Хрустальов [16, с. 208] та ін. Однак вважаємо, що проблеми взаємодії слідчо-

го зі спеціалістом були розглянуті недостатньо повно в цих працях.

Термін «взаємодія» розкривається у філософському словнику як категорія, яка відображає особливий тип відносин між об'єктами, за яких кожне з об'єктів діє (впливає) на інші, викликаючи в них зміни, й водночас сам зазнає дії (впливу) з боку кожного з інших, що, у свою чергу, зумовлює зміну його стану [15, с. 77]. Це процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їх взаємозумовленість і зв'язок [17, с. 278]. Взаємодія слідчого і спеціаліста при розслідуванні злочинів розпочинається з моменту запрошення останнього для надання допомоги у проведенні слідчих дій.

Для результативної взаємодії слідчому необхідно дотримуватися певних умов, якот: а) підготовка необхідних науково-технічних засобів для здійснення спільної діяльності; б) своєчасне прибуття слідчого, оперативного працівника і спеціаліста на місце проведення слідчих дій; в) підтримання кожним із суб'єктів при здійсненні спільної дії атмосфери взаємодопомоги і взаємовиручки; г) усунення духу суперництва, конкуренції, прагнення

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

до лідерства; д) дотримання взаємопорозуміння між учасниками слідчих дій; уміння кожного з них долати психологічні бар'єри, що виникли, та ін. [14, с. 9].

В.В. Семеновим було проведено опитування спеціалістів, які вважають, що завданнями взаємодії суб'єктів щодо використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів є сприяння:

– всебічному й об'єктивному розслідуванню злочинів (91,6% респондентів);

– оптимальному використанню можливостей суб'єктів взаємодії (92,5%);

– забезпеченню результативності невідкладних слідчих дій, оперативно-розшукових заходів при надходженні повідомлень про здійснення злочинів (92,6%);

– побудові й перевірці слідчих версій у кримінальній справі (88%);

– правильній побудові тактики проведення окремих слідчих дій (90,2%);

– здійсненню заходів, спрямованих на відшкодування морального збитку, заподіяного громадянам та організаціям (82%);

– запобіганню злочинам, виявленню й усуненню причин та умов, що сприяють учиненню злочинів (79,6%) [12, с. 12].

Дискусійним залишається визначення етапів (стадій) процесу взаємодії слідчого і спеціаліста. З моменту запрошення спеціаліста для надання допомоги слідчому у проведенні слідчої дії розпочинається їх взаємодія.

В.В. Ковальов виокремлює такі її етапи: а) виїзд спеціаліста і слідчого на місце події, який триває до завершення розшуку злочинця по «гарячих слідах»; б) аналіз слідчим та експертом-криміналістом даних про подію злочину, про можливих її учасників і на підставі обміну отриманої кожним з них інформації розроблення й висунення слідчих версій, узгодження заходів щодо їх перевірки, складання спільного плану розслідування справи й визначення конкретних виконавців. Цей етап закінчується виконанням основних завдань: отримання доказів, що стверджують або спростовують підозру у вчиненні злочину, встановлення особи злочинця, встановлення всіх учасників злочину, виявлення й вилучення викраденого майна. [6, с. 52].

А. Ю. Бутирін взаємодію слідчого і спеціаліста при розслідуванні злочинів про порушення правил будівництва розуміє як (а) спільне обговорення обставин, що підлягають установленню й вивченню; (б) пи-

тань організації роботи, що планується, і програм її реалізації; обмін інформацією, зібраною слідчим і думками про неї; (в) отримання роз'яснень, коментарів спеціалістів щодо результатів проведеного розслідування, втрачених можливостей, засобів, методів, труднощів, які мали місце, способів вирішення проблем, найбільш оптимальних шляхів перевірки зібраних даних тощо; (г) спільна перевірка сигналів про вчинені (вчинювані) злочини; (д) спільне вивчення й обговорення проектної, технічної та іншої документації будівельної організації, технологічних, фінансових схем, ланцюгів, операцій, раціоналізаторських пропозицій, «ненормативних» будівельних конструкцій та ін. [2, с. 270].

О.О. Бондаренко пропонує розглядати взаємодію через правовідносини слідчого і спеціаліста: а) правовідносини, що виникають перед виконанням процесуальної (слідчої) дії; б) у перебігу її проведення; в) у процесі оформлення результатів [1, с. 63].

Таке вузьке розуміння процесу взаємодії слідчого і спеціаліста не викликає солідарності, тому що цей процес розпочинається не з самої слідчої дії, а до її проведення. Тому необхідно відрізнити такі стадії взаємодії: (1) організаційну

(підготовчу); (2) дослідницьку – під час проведення слідчих дій; (3) стадію оцінки спільної діяльності спеціаліста і слідчого: оцінка зібраних речових доказів, висування версій; (4) формулювання питань у випадку призначення експертизи; (5) консультативну, за якої слідчий й експерт-криміналіст супроводжують розслідування аж до прийняття у справі остаточного рішення, передбаченого кримінально-процесуальним законодавством України, проведення експертних досліджень в експертних установах [9, с. 767].

При розгляді проблеми взаємодії слідчого і спеціаліста принципи взаємодії експертно-криміналістичних, слідчих та оперативних підрозділів потрібно вважати правилами, умовами, що походять зі змісту кримінально- процесуального закону й відомчих нормативних актів і забезпечують ефективну реалізацію їх положень у галузі організації та здійснення спільної діяльності під час розкриття й розслідування злочинів [13, с. 15]. У науці розглядаються такі принципи взаємодії слідчого і спеціаліста:

– суворе дотримання всіма учасниками взаємодії вимог закону й відомчих нормативних актів;

– розмежування функцій

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

суб'єктів, з урахуванням їх компетенції, характеру пізнання в науці, техніки чи спеціальності, наявних сил і засобів, комплексного їх використання, забезпечення процесуальної самостійності слідчого;

– нерозголошення даних досудового слідства й оперативних даних; самостійність оперативного працівника у виборі засобів і методів оперативно-розшукової роботи [14, с. 7].

На нашу думку, треба виділити наступні принципи взаємодії слідчого і спеціаліста під час проведення слідчих дій: 1) визначальна роль слідчого в процесі взаємодії; 2) скоординованість дій фахівців і єдина мета їх діяльності, що сприятиме якісному проведенню слідчої дії; 3) процесуальна незалежність спеціаліста і слідчого; 4) виконання цими фахівцями своїх функцій у межах наданої їм компетенції.

Залежно від законодавчого закріплення взаємодії слідчого і спеціаліста в криміналістиці традиційно розглядають процесуальну й непроцесуальну її форму. Так, Б.Є. Лук'янчиков і В.Г. Дрозд до процесуальної форми відносять:

– залучення спеціаліста для участі у проведенні слідчих дій (ст. 1281 КПК України), яке може бути: (а) обов'язковим (педагога при допиті непов-

нолітнього віком до 14 років; судового медика або іншого лікаря при огляді трупа; особи, яка розуміє знаки глухих; перекладача під час допиту осіб, які не володіють мовою, якою ведеться слідство); (б) факультативним (при допиті неповнолітнього у віці 14 – 16 років можуть залучатися педагог, батьки, законні представники; при освідуванні – лікар);

– призначення і проведення експертизи (статті 75 і 76 КПК України);

– допит експерта (ст. 201 КПК України).

Непроцесуальними формами взаємодії ці криміналісти вважають:

– консультації спеціаліста;

– проведення відомчих досліджень за завданням слідчого;

– взаємний обмін інформацією, спільне обговорення зібраних по справі доказів та іншої інформації, висунення обґрунтованих версій, визначення шляхів їх розв'язання;

– спільну роботу цих фахівців щодо припинених справ [8, с. 96].

В. О. Снетков визначає такі форми непроцесуальної взаємодії спеціаліста і слідчого, як-от:

а) попереднє дослідження об'єктів;

б) складання суб'єктивних портретів розшукуваних осіб;

в) консультативна діяльність працівника експертно-криміналістичної служби;

г) використання криміналістичних реєстрів;

д) виконання доручень технічного характеру (розповсюдження фотозображень осіб і речей; виготовлення макетів і моделей для проведення слідчих дій тощо [13, с. 16].

Ми не погоджуємось з В.О. Снетковим, А.Ю. Бутирним, які класифікують взаємодію слідчого, співробітника експертно-криміналістичного підрозділу й оперативного працівника на 3 види:

а) постійна спільна робота в складі слідчо-оперативної групи створеної для розкриття й розслідування одного чи декількох аналогічних злочинів, або в процесі спільної професійної підготовки;

б) епізодична – під час провадження декількох слідчих дій чи оперативно-розшукових заходів, а також при здійсненні розшукових заходів слідчим щодо призупинених справ, або спільної організаційно-методичної роботи;

в) разова – при підготовці чи проведенні окремих слідчих дій під час виконання разових доручень технічного чи організаційного характеру [13, с. 16].

Сьогодні продовжує точитися дискусія щодо фіксації діяльності спеціаліста при проведенні слідчих дій. В Україні його діяльність передбачена ст.1281 КПК України. Учені-криміналісти пропонують діяльність спеціаліста в цьому процесі оформлювати окремим документом. Приміром, О.О. Волобуєва переконує, що з огляду на можливі розбіжності в поглядах цих фахівців при проведенні слідчих дій доцільно розробити єдиний документ (наприклад, під назвою «висновок спеціаліста», «довідка спеціаліста» чи ін.), який складався б спеціалістом самостійно й відбивав факт і результати його участі у слідчій дії: опис застосованих технічних засобів і наукових методів виявлення, фіксації й дослідження речових доказів [3, с. 53].

З точки зору А. С. Одиноких, В.М. Самороковського, слід складати звіт або довідку про результати спеціальних досліджень, проведених у перебігу слідчих дій, що дозволить спеціалістові повніше викласти висновки своїх досліджень і застосованих методів. На думку цих науковців, такий документ може бути у формі додатку до протоколу слідчої дії [3, с. 53]. Деякі вчені пропонують внести спеціальне доповнення до протоколів слідчих дій, що прова-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

дяться за участю спеціалістів, під назвою «дії спеціаліста / ів» [4, с. 39]. В. В. Коваленко рекомендує назвати такий додаток до протоколу «Технологічна карта спеціаліста (криміналіста, автотехніка, судового медика та ін.)», заповнювати яку повинен сам спеціаліст [5, с. 76].

На наше ж переконання,

при проведенні слідчих дій діяльність і результати досліджень спеціаліста слід відобразити в протоколі слідчої дії, тому що роз'єднання єдиного протоколювання суперечить положенням КПК України. Досконаліший розгляд цього важливого питання ми залишаємо для наступних публікацій.

Список літератури: 1. Бондаренко О.О. Правовідносини дізнавача та слідчого із спеціалістом при проведенні слідчих та інших процесуальних дій // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. Вип. 5.– Х.: Право, 2005. – С. 61–66. 2. Бутырин А.Ю. Теория и практика судебной строительно- технической экспертизы. – М: ОАО «Городец», 2006. – 544 с. 3. Волобуєва О.О. Необхідність вдосконалювання кримінально-процесуального статусу спеціаліста (експерта) у ракурсі взаємодії зі слідчим // Право і безпека. –2005. – № 4'3. – С. 50–54. 4. С. Д. Коберник, М. Я. Сегай, В. К. Стрижна и др. Совершенствование тактики следственного осмотра с участием группы специалистов // Криминалистика и судебная экспертиза. – 1986. – № 33. – С. 33–39. 5. Коваленко В.В. Застосування науково-технічних засобів спеціалістами при проведенні слідчих дій.– Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2007. – 248 с. 6. Ковальов В.В. Взаємодія слідчого з працівниками експертно-криміналістичної служби МВС України під час розкриття і розслідування злочинів // Правн. часоп. Донецьк ун-ту. – 2003. – № 1 (9). – С. 51–56. 7. Лук'янчиков Б.Є., В.Г. Дрозд. Взаємодія слідчого з спеціалістом в процесі розслідування злочинів, пов'язаних з завданням тілесних ушкоджень // Вісн. нац. ун-ту внутр. справ. – 2006. – № 32.– С. 91–96. 8. Махов В.Н. Использование знаний сведущих лиц при расследовании преступлений. – М.: Изд-во РУДН, 2000. – 296 с. 9. Положення про органи досудового слідства МВС України: Наказ МВС України від 31.03.2008р., № 160 // Керівництво з розслідування злочинів/ За ред. В.Ю. Шепітька. – Х.: Одиссей, 2009. – 960 с. 10. Положення про експертну службу МВС України: Пост. КМ України від 20.06.2000р. // Офіц вісн України –2000. – № 25. – Ст. 1055. 11. Романюк Б.В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві.– К.: – Вид-во Нац.акад. внутр.справ України, 2002. – 202 с. 12. Семенов В.В. Спеціальні знання в розслідуванні злочинів (зміст, організація використання): Автореф.дис. ...канд. юрид.наук: 12.00.09. – К., 2006. – 18 с. 13. Снетков В. А. Деятельность экспертно-криминалистических подразделений органов внутренних дел по применению экспертно-криминалистических методов и средств в раскрытии и расследовании преступлений – М., 1996. –104 с. 14. Тertyшник В.М., С. Сльнько. Взаимодействие следователя с иными подразделениями органов внутренних дел при расследовании преступлений. –Харьков: Ун-т внут. дел, 1995. – 66 с. 15. Філософський енциклопедичний словник/ За ред. В.І. Шинкарук. – К.: Абрис, 2002. – 992 с. 16. Хрусталёв В.Н, Р.Ю. Трубицын. Участие специалиста-криминалиста в следственных действиях – Спб.: Питер, 2003. – 208 с. 17. Шепітько В.Ю. Криміналістика: Енцикл. словник (укр.- рос. і рос.- укр.) – Х.: Право, 2001. –278 с.

ПРОБЛЕМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ СЛЕДОВАТЕЛЯ И СПЕЦИАЛИСТА ПРИ ПРОВЕДЕНИИ ОТДЕЛЬНЫХ СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ

Яремчук В.О.

Проанализирована сущность процесса взаимодействия следователя и специалиста. Раскрыты принципы такого взаимодействия. Рассмотрены процессуальные и непроцессуальные формы взаимодействия следователя и специа-

листа, проблемы фиксации участия специалиста при проведении следственных действий.

Ключевые слова: признаки, этапы, принципы процесса взаимодействия следователя и специалиста.

**PROBLEMS OF COOPERATION OF INVESTIGATOR AND SPECIALIST DURING
LEADTHROUGH OF SEPARATE CONSEQUENCE ACTIONS**

Yaremchuk V.O.

Essence of process of cooperation of investigator and specialist is analysed. Principles of such cooperation are exposed. The judicial and unjudicial forms of co-operation of investigator and specialist, problems of fixing of participation of specialist, are considered during the leadthrough of consequence actions.

Keywords: signs, stages, principles of process of cooperation of investigator and specialist.

Надійшла до редакції 17.12.2009 р.

УДК 343.985

І.О. Манжос, здобувач

при кафедрі криміналістики

Національна юридична академія України

імені Ярослава Мудрого, м. Харків

**ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИННОГО ПОСЯГАННЯ
В СИСТЕМІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ
КРАДІЖОК, УЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ**

Криміналістична характеристика злочину – невід’ємний елемент окремої методики розслідування. Такі методики є підґрунтям оптимізації організації і планування розслідування окремих категорій злочинів, побудови версій, визначення систем слідчих дій та оперативно-розшукових заходів залежно від ситуацій та особливостей їх провадження. У криміналістичній літературі розробленню загальних положень криміналістичної методики приділяли увагу такі провідні вчені-криміналісти, як В.М. Биков, В.А. Журавель, О.Н. Колесніченко, В.О. Образцов, А.В. Шмонін, М.П. Яблоков та ін. Безпосередньо проблематиці криміналістичної характеристики злочинів були присвячені праці Р.С. Белкіна, О.М. Ва-